

kel een strikte scheiding tussen religie en politiek ... als niet-onderhandelbare uitgangsbasis bij onderhandelingen (kan) worden voorgesteld' (p. 131).

Culturen sterven langzaam is geschreven voor een ruim(er) publiek en doet een poging om de toch wel moeilijke discussie over de betekenis van interculturele variabiliteit toegankelijk te maken. Het boek reikt boeiend en zeer leesbaar maar niet altijd voldoende grondig uitgediept materiaal aan om leerprocessen op gang te brengen omtrent manieren om met anderen samen te leven en om, zonder in een radicaal relativisme te vervallen, de geesten open te trekken voor het standpunt van de andere als andere. Het reikt de lezer een venster aan op de problemen op mondiaal en op de kleine misverstanden op lokaal vlak en op manieren om eraan te wennen dat het westerse gezichtspunt de waarheid, noch de macht per definitie in pacht heeft. Het maakt duidelijk dat de optie voor een 'multiculturele samenleving' een holle slogan dreigt te blijven indien hij niet de bereidheid impliceert om cultuurverschillen en -conflicten ernstig te nemen en om te zoeken naar vormen van interculturele mediatie die de gangbare en herkenbare denkkaders doorbreken en overstijgen.

Koen RAES

Over pluralisme en democratie – Verzuiling en integratie in een multiculturele samenleving, Demeyere, F. (ed.), Brussel, VUB Press, 1993, 159 p.

Mensenrechten – Tussen retoriek en realiteit, Parmentier, S. (ed.), Gent, Mynen Breesch, 1994, 338 p.

N.a.v. het in oktober 1993 te Antwerpen gehouden colloquium 'Verzuiling en integratie in een multiculturele samenleving' is inmiddels onder de redactie van Frank DEMEYERE een reeks bijdragen gebundeld die, m.b.t. de in de titel aangekondigde thematiek, twee aandachtspunten centraal stellen. Enerzijds peilt een eerste reeks artikelen naar het hoe en waarom van de verzuilingsproblematiek. In een tweede reeks bijdragen wordt het integratiebeleid onder de loep genomen. Vernieuwend is het opzet van dit boek. Het wil de relatie verzuiling-integratie in Vlaanderen in kaart brengen. Daartoe behoren vragen als 'verzuilen om te integreren?', of 'bemoeilijkt verzuiling de integratie of, sterker nog, sluit verzuiling integratie uit?'. De bijdragen in de bundel gaan op bovengestelde vragen dieper in en geven – zoals het te verwachten is in een wetenschappelijke publikatie – afwijkende antwoorden. De multi-disciplinaire aanpak van de problematiek – benadering vanuit verschillende invalshoeken (filosofie, sociologie, politicologie en media) – legt verschillen in analyse en strategieën bloot, die hier – binnen het bestek van een summier aankondiging – moeilijk zijn samen te vatten en uitgebreid te commentariëren. We vermelden hier slechts enkele elementen van analyse die in de verschillende bijdragen aan bod komen: de slaagkansen van een moslimzuil (o.m. in 'De katholieke zuil en de integratie van migranten' van J. BILLIET); de situatie van de orthodoxe joodse gemeenschap (i.h.b. in 'Democratie en pluralisme' van L. ABICHT) en het belang van de politieke inspraakmogelijkheden van de migrantengemeenschap (o.m. in 'Naar een lekenstatelijk verzekerde verdraagzaamheid of naar een verzuilde kolonisering van beschouwingen of culturen' van K. RAES).

Mensenrechten – Tussen retoriek en realiteit is het veertiende deel in de reeks van *Tegenspraak-Cahiers* en bundelt drie grote delen. Een eerste deel brengt de belangrijkste internationale trends in de bescherming van de mensenrechten in kaart. Deel II bevat enkele toetsingen van domeinen van het Belgisch recht aan de internationale mensenrechtennormen. Het afsluitende deel III gaat ten slotte dieper in op een aantal meer theoretische aspecten inzake mensenrechten.

Zoals in het werk o.l.v. F. DEMEYERE (cf. *supra*), wordt ook in dit werk gekozen voor een multi-disciplinaire aanpak, om onder de noemer 'Mensenrechten' verschillende deelgebieden van het Belgisch recht te behandelen. Voornamelijk de artikelen van Bernard HUBEAU en Ilse VERBIST behandelen de vreemdelingenproblematiek. In deze aankondiging gaan wij enkel op de inhoud van deze beide bijdragen in.

In 'Vluchtelingenbeleid vs. recht op asiel', in het tweede deel (Deel II draagt de titel: 'Overheidsbeleid en fundamentele rechten in België') schetst Ilse VERBIST in een eerste fase de internationale en regionale instrumenten ter bescherming van vluchtelingen, om in een volgend punt een kritische analyse van de voornaamste bepalingen van de nieuwe vluchtelingenwet te brengen. De auteur beperkt zich tot een overzicht van de bestaande regelingen, zonder verdere kritische beschouwingen.

Van meer diepgang getuigt de bijdrage van B. HUBEAU ('Het Europese Unieburgerschap: naar een Europees grondrechtensysteem'). In deze van een indrukwekkend voetnotenbestand voorziene bijdrage geeft de auteur een kritisch overzicht van de situatie van niet E.G.-onderdanen na 'Maastricht'. Zo besluit B. HUBEAU zijn bijdrage met de vraag of het Unieburgerschap idee niet vooral een afschermdende en dus externe functie heeft: 'de bedoeling zou dan niet in hoofdzaak zijn het Unieburgerschap op te vullen vanuit interne doelstellingen, maar veeleer een bescherming van de binnenmarkt tegenover de derde landen-onderdanen'.

Hoewel de overige bijdragen de problemen van racisme die zich kunnen stellen in een multiculturele samenleving niet rechtstreeks behandelen, speelt de gelijkheids- en anti-discriminatiegedachte op de achtergrond van de gehele bundel. We verwijzen o.m. naar het artikel van Roel DE LANGE ('Botsing van grondrechten: Wat moet de rechter doen?').

Op het eerste gezicht spreken beide werken niet hetzelfde publiek aan, – zo zullen juristen wellicht eerder geneigd zijn naar het tweede werk te grijpen –, toch verdienen ze beide de aandacht van eenieder die zich vandaag in Vlaanderen als pleitbezorger van de grondrechtenbescherming in onze multiculturele samenleving opwerpt. Als inspiratiebron en achtergrondinformatie hebben beide werken een grote waarde.

Mieke VAN DE PUTTE